

PAPP KINGA

Házasság és jó erkölcs Wesselényi Kata Egy hittel
egy reménnyel két egyező szívnek Isten eleiben
fel nyújtott áldozatja *című imanaplójában**

Wesselényi Kata élete és munkái

Wesselényi Kata 1735-ben született Hadadon, szülei Wesselényi Ferenc (Közép Szolnok vármegyei főispán) és Rhédei Zsuzsanna. 1751-ben, 16 évesen lett Rhédei Zsigmond felesége, aki alig 7 év házasság után, 1758-ban elhunyt. Egy gyermekük született, Rhédei Ferenc (1756–1770). Az özvegy férje halála után annak rokonaival állt hosszasan perben a családi birtokok miatt. 1770-ben újabb csapások érték, márciusban meghalt édesapja, októberben 15 éves fia (hólyagos himlőben), majd 1771-ben édesanyját is elveszítette. Ezt követően testvérével pereskedett az örökségéért. Férje halála után nem kötött újabb házasságot, özvegyként élte le életét, 53 évesen halt meg 1788-ban.¹ Marosvásárhelyi házáat és könyvtárát unokahúga, Bethlen Zsuzsanna örökölte.²

* A tanulmány az MTA HTMKNP Források és adattárak Erdély középkori és kora újkori történetéhez c. program támogatásával készült.

¹ Wesselényi Kata életéről: DEÉ NAGY Anikó, *Báró hadadi Wesselényi Kata, a hitben élő református nagyaszoony*, Kolozsvár, Kriterion, 2017.

² Bethlen Zsuzsanna könyvtáráról lásd: LÁZOK Klára, *The Evolution from Collector to Connoisseur of an Eighteenth-century Transylvanian Noblevoman, Countess Zsuzsanna Bethlen de Iktár: Traces, Phases, and Analogies = Die Frau als Gönnerin: Kulturvermittlung, Repräsentation und (weibliche) Fördernetzwerke in Habsburger Gebieten der frühen Neuzeit*, szerk. KRÁSZ Lilla, PESTI Brigitta, Bécs, Praesens, 2023, 224–236.

Összesen kilenc kéziratos kötete maradt fenn Marosvásárhelyen a Teleki–Bolyai Könyvtárban, ezekben imádságok, versek és egyéb devocionális szövegek találhatók, kiegészítve életrajzi jellegű feljegyzéseivel. Ezenkívül az OSZK kézirattárában található kéziratos szakácskönyve.³

Könyvtáráról készült egy 279 tételes könyvjegyzék, mely alapján megállapítható, hogy több korabeli puritán és pietista imádságelméleti kézikönyv és imakönyv is tulajdonában volt (például olyan elméleti munkák mint Szakmári Pap János *Kegyes Ajakak Áldozó Tulkai* vagy Borosnyai Nagy Zsigmond *Az igaz keresztény emberek papi tisztiról* című műve, az imádságoskönyvek közül kiemelhető Szathmárnémeti Mihály *Mennyei Tárbáz Kulcsa* című kötete, Keresztúri Bíró Pál *Egyenes ösvénye*, illetve *Mennyei társalkodás* című műve, a Csúzi Cseh János által jegyzett *Isten eleiben fel vitetett áldozat*, Ács Mihály *Aranylánca*, Torkos András *Engesztelő áldozat* című munkája, ezenkívül Arndt-fordítások, Medgyesi Pál *Praxis Pietatis* és még sok más kiadvány).⁴ Ezek a művek segíthettek elsajátítani a megfelelő kifejezőmódot, és feltehetőleg imitációs forrásként, példaként is használhatta őket. Ezenkívül nyomtatott vagy kéziratos formában több 17–18. századi nőszerző munkája is tulajdonában volt, melyek főleg kegyességi művek fordításai vagy személyes jellegű kegyességi írások, imádságok voltak. Könyvrajstromai alapján beazonosítható árva Bethlen Kata imádságoskönyve, a *Védelmeső erős país*, illetve Zay Annáé, a *Nyomország iskolája*, továbbá Petrőczy Kata Szidónia Arndt-fordítása, a *Jó illattal füstölő Igaz Szív* és Daniel Polixéna (akihez rokoni szálak is fűzték) Pictet-fordítása (*A keresztény ethikának summás-veleje*). Ezenkívül Daniel Polixéna tanult, fordító lányainak munkái is megtalálhatók könyvtárában: Wesselényi Zsuzsanna Fenouillot- (*Gállya rabb, avagy jutalma az jói vagy magzati szeretetnek*) és Lyttelton-fordításai (*Littleton Györgynek a szent Pál apostol meg-téréséről, és apostoli hivataláról való jegyzései*), illetve Wesselényi Máriának az 1784-ben megjelent Sarasa-fordítása (*Szűntelen való örvendezésnek mestersége*).

³ Kiadva: WESSELÉNYI Kata, *Gazdaasszonyoknak szükséges könyv*, s. a. r. S. SÁRDI Margit, Máriabesnyő, Attraktor, 2018 (Intra Hungariam, 3).

⁴ Könyvtáráról lásd: DEÉ NAGY Anikó, *Könyvgyűjtő asszonyok a XVIII. században = Emlékkönyv Jakó Zsigmond nyolcvanadik születésnapjára*, szerk. KOVÁCS András, SIPOS Gábor, TONK Sándor, Kolozsvár, EME, 1996, 134–147; BARANYAI Katalin, *Egy asszonykönyvtár a 18. századból: Wesselényi Kata könyvjegyzéke alapján = Egyház, családi és asszonykönyvtárak (Könyvtártörténeti Szakdolgozatok)*, szerk. MUZS Krisztina, Szeged, Primaware, 2014 (Művelődéstörténeti Könyvtár, Könyv- és könyvtártörténelem), 6–132.

A fent említett nők közül többen nemcsak műveik által lehettek példaképei, hanem kegyes életvitelük, egyház- és iskolatámogató tevékenységük, illetve könyvgyűjtő szenvedélyük is hathatott Wesselényi Katára. Szintén követendő példa volt számára a különböző alkalmakra verseket is író saját édesanyja, Rhédei Zsuzsanna, akitől feltehetőleg írni-olvasni tanult, majd megörökölte könyvtárát, illetve férje, Rhédei Zsigmond, akinek hatására, saját bevallása szerint, írni kezdett, imádságait modellként használta fel első szövegeiben.

Kilenc kéziratos kötete közül hat megszerkesztett, letisztázott, nyomtatásra előkészített, különböző járulékos részekkel, ún. paratextusokkal ellátott kötet, ezek 1748-tól az 1780-as évek közepéig keletkezett szövegeket tartalmaznak. Sajátosságuk, hogy nemcsak Wesselényi Katától származó textusokat foglalnak magukba, hanem több olyan imát és verset is, melyeket Rhédei Zsigmond készített, illetve egy Rhédei Ferenc által írt imát is olvashatunk. Wesselényi Kata levelei nagy részétől eltérően, ezek a kéziratos kötetek nem autográf példányban maradtak fenn, amit a grófné első biográfusa Deé Nagy Anikó csúnya, olvashatatlan írásával magyarázott, azonban vallomásos jellegük és a bennük található sok önéletrajzi adat azt igazolja, hogy tőle származnak. Szintén Deé Nagy Anikó volt az, aki személyes jellegükből kifolyólag imanaplóknak nevezte a szövegeket. A szerzőség mellett szólnak a letisztázott kéziratokban található autográf javítások is, megfigyelhetjük, hogy Wesselényi Kata többször kijavította a másolók által félreolvasott szavakat, de előfordul olyan is, hogy a másoló kihagyta azt a szót, amelyet nem tudott kiolvasni, és a szerzőnő utólag kiegészítette, ezenkívül többször átfogalmazott, kiegészített szövegrészeket.

Wesselényi Kata élete második felében tudatosan készült a nyomtatott nyilvánosságra, azonban soha nem jelentek meg nyomtatásban szövegei, melyre magyarázat lehet özvegysége, a megfelelő családi háttér vagy egy tudós udvari pap hiánya (mint Bethlen Kata esetében Bod Péter), illetve a református könyvkiadás korabeli helyzete.⁵

⁵ Erről bővebben: PAPP Kinga, *Kézirat és nyomtatás határán: Wesselényi Kata imanaplói = Certamen XII. Előadások A Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában*, szerk. EGYED Emese, P. KOVÁCS Klára, PAKÓ László, Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2025, 255–270.

A szerkesztett, nyomtatásra előkészített kötetei közül időrendben a legutolsó *Az igaz Isteni esmértről és Apostoli igaz Hítről való idevességes Vallás tételnek Lelki Trombitája* című kézirat,⁶ melynek előljáró beszédében ő maga szedi sorrendbe munkáit, egyenként megnevezi mind a hat nyomtatásra előkészített kötetét és bemutatja azok keletkezési körülményeit, elhelyezve élettörténetében.

E sorrend szerint a jelen tanulmány tárgyát is képező, *Egy hittél egy reménnyel két egyező szívnél Isten eleiben fel nyújtott áldozatja mellyben bé vagynak foglaltatva némelly könnyörgek és Istenes énekek*⁷ című kötetben található a kéziratok korpusz legkorábbi szövegei.

Házasság és jó erkölcs az imádságokönyvben

A kötetbe olyan imák és versek kerültek be, melyekből Wesselényi Kata és Rhédei Zsigmond rövid, csupán 7 évnyi házassága történései rekonstruálhatók. A legkorábbi szöveg Rhédei Zsigmond 1748-as imája, melyben súlyos betegségből felépülve elhatározza, hogy megnősül. A legkésőbbi szöveg Wesselényi Kata 1758–1762 között készített 206 versszakos éneke, melyet férje temetése után kezdett írni és özvegysege első éveiben fejezett be.

A kéziratok kötetet különböző járulékos részek foglalják keretbe: házassággal kapcsolatos bibliai idézetek, ajánlás és két előljáró beszéd nyitja, majd zárszó és mutatótábla zárja. Ezek a paratextusok eligazítják az olvasót, segítenek a kötet értelmezésében és a szerzői életrajzban is kontextualizálják azt.⁸

Az előljáró beszédek szerint a kötetet kiadva fiát, Rhédei Ferencet kívánta az ártatlan, istenes életről tanítani, illetve arról, hogy kitől kérjen tanácsot és áldást házasságkötéskor, és hogyan éljen erkölcsös, kegyes házaseletet. Az elsődleges célszemély fia és az ő utódai, azonban szélesebb olvasóközönségre is számított, akiket kötelességének tartott a saját és férje példáján keresztül tanítani. Mindebben tetten érhető a könyvtárban is megtalálható puritán és pietista szerzők közösség iránti felelősségérzete, a tanító szándék, illetve a másokra való hatás igénye.⁹

⁶ Teleki Bolyai Könyvtár Marosvásárhely Thq–116. Ms. 250.

⁷ Teleki Bolyai Könyvtár Marosvásárhely Thq–116f. Ms. 255, a továbbiakban *Egy hittél egy reménnyel*.

⁸ A kéziratok kötetek paratextusairól: PAPP Kinga, *Wesselényi Kata imnaplóinak paratextusai*, Erdélyi Múzeum, 96(2024)/3, 84–96.

⁹ A puritán pietista valláserkölcsekről, életvezetésről, eszmékről lásd: MOLNÁR Attila Károly: *A protestáns etika Magyarországon: A puritán erkölcs és hatása*, Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó,

Az első, 1765-re datált előljáró beszéd szövegéből a nyomtatás kitűzött idejét, ütemtervét is megismerjük. Wesselényi Kata fia külföldi tanulmányútja elkezdése előtt három hónappal kívánta megjelentetni az imádságoskönyvet, és átadni neki, úgy, hogy azt anyja jelenlétében végigolvassa. A távoli időpontot azzal indokolta, hogy így próbálja meg elkerülni, hogy ellenségei felhasználják ellenük az előljáró beszédbe és a záró énekbe foglaltakat:

Arra-való nézt hát az az tzielom, hogy ezenn könyörgéses könyvet nem elébb sem nem hátrébb; hanem ha az Ur akarándja, hogy az én kedves gyermekem fel nevelkedgyék, és külső országokban való academiai tanulásra ki idulljon, minnek előtte ki indulna, annak előtte három holnapokkal ezenn is ki nyomtattassék, hogy még ki indulása előtt ide ben az maga hazájában az én édes anyai személyem előtt az én házamnál ezenn könyvet kezdetétől fogva végig el olvasván, N[agyságos] édes attyának, akit tsetsemő árvasága miatt nemis esmérhetett, és nékem ifju magános és ártatlan Istenes életünkről ebből végyen példát, és kövesse azt az ő ifju életében. Másodsor végyen példát abból, hogy keresztény jó házasságra kitől kell tanátsot és meg áldatást kérni. Harmadsor hogy meg tanulja aztis, hogy keresztényi Istenes házassági életet miként kell élni. Hogy ha én, édes annya, az ő kinn való bujdosásának ideje alatt meg találnékis halni; legyen néki ez az könyv jó és bölts, keresztény attya nyomdokát követő planuma ifjusága és házassági élete folytatására.¹⁰

Továbbá arra kérte fiát, hogy akkor is adja ki a kötetet, ha ő meghalna, mielőtt tanulmányútra indul. A második előljáró beszéd fia 1770-ben bekövetkezett halála után készült. Ebben a szerzőnő arról vallott, hogy a fiát tanító szándéka már nem valósulhat meg, de férje és saját özvegysege emlékére mégiscsak kinyomtatja munkáját, bár már nem biztos abban, hogy valakinek hasznára lesz:

Már nints szüksége az én el repült kedves gyermekemnek, hogy ez gonoszban heverő világnak és ennek gonosz fiai és leányi ellen magát őrizze és jo szüléji példájiból magának tudományt végyen, mert az Ur előtt szüntelen örvend ama seregben a' kik magokat asszonyi állattal soha meg nem fertéztették, és semmi gonosz néki ártalmára nintsen.

Annak okáért már ezenn Könyvnek ki nyomtattását nintsen kire biznom holtom után, és akár kívánnya valaki, akár ne maga hasznára és példájára fordítani, én mégis főként az én kedves férjem boldog emlékezetére, és az

2021, 71–103; S. SÁRDI Margit, *Petrőczy Kata Szidónia és a pietista nőeszmény = A nő az irodalomban: A Magyar Irodalomtörténeti Társaság zalaegerszegi vándorgyűlése*, Zalaegerszeg, Zala Megyei Könyvtár, 1985, 39–41; SZENT-IVÁNYI Béla, *A pietizmus Magyarországon*, Századok 69 (1935)/1–3, 1–38, 157–180, 321–333, 414–427.

¹⁰ *Egy hittel egy reménnyel...*, 7. j., i. m., 21–22.

én kedves férjemtől az halál által lett elválásomnak szomorú emlékezetére ki nyomtattatom.¹¹

Wesselényi Kata kötetének első, hosszabb előjáró beszédében kiemelt szerepet kapott a fiatalok nevelése, akik könnyen befolyásolhatók, a szülei erkölcsös nevelése ellenére is rossz útra térhetnek, rossz társaságba kerülhetnek. Gonosz, erkölcstelen tanácsok nyomán szülei tanítása ellen fordulhatnak, és tetteiknek a későbbi életükre is kiható következményei lesznek: más felekezetűekkel kötnek házasságot; házas emberekkel kerülnek közeli kapcsolatba; rossz hírű, kétes erkölcsű, rossz nevelésű személyekkel kötnek házasságot szülei legnagyobb bánatára vagy örökre megutálják a házasságot és erkölcstelen életet élnek.

Ezenkívül a jó és a rossz házasságról is tanít ugyanitt, kiemelve, hogy az emberek a „veszett világnak meg számlálhatatlan veszedelemre vivő próbáinak”¹² vannak kitéve. Nemcsak a fiatalok, hanem az idősek is könnyen az erkölcstelenség útjára léphetnek, rossz hírűk lesz. Az olyan házasságok, amelyek nem az illendőség és tisztesség alapján kötöttek, hanem hirtelen fellángolásból vagy világi javak birtoklásáért, könnyen felbomlanak, megromlanak a legkisebb gyengeség, támadás hatására is.

Felsorolja, azokat a veszélyeket is, amelyeknek a házasságok ki vannak téve, mivel a világ gonosz fiai többféle módon próbálják egymás ellen fordítani a házastársakat. A csúnya, engedelmes, istenfélő együgyű asszony férjét rossz társaságba sodorják, felesége ellen fordítják, erkölcstelenségre sarkalják. Az okos, szép, becsületes asszonyt azzal vádolják, hogy uralkodik férjén. Becstelen asszonyok becsületes férjéről is ír (valószínűleg testvére házasságából inspirálódva), aki mindent megtesz a saját családja, utódai érdekében. Vannak olyan házasságok, ahol mindkét fél könnyen megrontható, mert már korábban is erkölcstelenek voltak. Őket fokozatosan megfosztják értékeiktől, pazarlásra sarkalják, melynek eredményeként leszegényednek és ezért egymással civódnak, meggyűlölik egymást.

Mindezek az akadályok, veszedelmek csak akkor kerülhetők el, ha a házastársak Isten törvényei szerint élnek, ő vezérli és őrzi ifjak életét. A kötetbe szerkesztett imádságok is azt illusztrálják, hogy egy szilárd alapú, a hitben megerősített házasságban miként sikerül a próbatételek ellenére is megmaradni a jó erkölcs, az istenes

¹¹ *Uo.*, 24.

¹² *Uo.*, 9.

élet útján. A szent életvezetés, a mértékletesség, a folyamatos önvizsgálat erősíti meg a kiválasztottság tudatát, az üdvbizonyosságot.¹³

Tizenöt imát és három éneket tartalmaz a kötet, időrendi sorrendbe rendezve. Tíz ima származik Rhédei Zsigmondtól, melyek közül hat saját könyörgéseit tartalmazza, azonban egynek csak a leírása került be a kéziratba, mivel azt egy másik kötetbe is közölni kívánta Wesselényi Kata. Két ima férj és feleség közös használatára készült, illetve kettőt beteg felesége nevében írt Rhédei és azokkal imádkoztatta őt. Wesselényi Kata öt ima szerzője. Az énekek közül kettőt írt Rhédei, egyet felesége. Bár számra több szöveg származik Rhédei Zsigmondtól, felesége szövegei jóval hosszabbak, személyesebbek. Az imaszövegek alkalmi könyörgések, melyek főként nehézségek, próbatételek alatt vagy azoktól megszabadulva, hálaadás-ként születtek, azonban tartalmukból kiderül, hogy a kegyes életvitel, a közös imádkozás és éneklés a mindennapok része volt.

Az első, 1748-as imában Rhédei Zsigmond betegségéből felépülve kéri az Urat, hogy adjon neki olyan társat, akivel egy hittel egy reménnyel kereshetik Isten országát, akivel tiszta szeretetben, hűségben, békességben építhetik közös életüket, jövőjüket. Majd a következő imájában, 1751-ben, hálát ad társáért és érte, illetve házasságukért imádkozik:

Read bizám én Istenem az én dolgaimat, és véghez menének az én jómra, mert adál én Istenem énnékem a te kintses tárházadból olly házas társat, akiben az én életemnek nyugodalma és az én szívemnek gyönyörűsége vagyon, mert találtam hozzám hasonló társat, ki az én tsontomból való tsont, és az én testemből való test, kihez bizik az én lelkem, hogy jóval illet engemet az én életemnek minden rendiben, és mint bölts asszonyi állat építője lessz az én házamnak, és ékes koronája az én fejemnek.¹⁴

A harmadik szöveg szerzője Wesselényi Kata, aki az 1751. augusztus 4-én keletkezett imájában arról vall, hogy egyedül maradván otthon kezébe akadtak férje imái és énekei, melyből megtudta, hogy férje gyermekkorától fél az Urat, és áldását kéri imáiban feleségére és háza népére, ezek hatására kezdett ő is írni. Szintén hálaadó ima ez is, melyben nemcsak gyermekkorát ismerjük meg, hanem házasságkötésük története, körülményei is kirajzolódnak. Akárcsak Rhédei első imája-

¹³ MOLNÁR, *A protestáns etika ...*, 9. j., i. m., 80–81.

¹⁴ *Egy hittel egy reménnyel...*, 7. j., i. m., 43.

ban, melyben Istenre bízva, hogy megfelelő házastársat találjon, itt is az eleve egymásnak rendeltetés van kihangsúlyozva, ugyanis a szövegből kiderül, hogy Wesselényi Katát már magzat korában Rhédeinek ígérték, amikor egy templomkarzat a terhes édesanyjára (Rhédei Zsuzsannára) omlott és Rhédei Zsigmond édesanyja (Daniel Mária) ápolta. Rhédei Zsigmond szülei (Rhédei Ferenc és Daniel Mária) korán meghaltak, de az árván maradt fiú az elébe állított akadályokat legyőzve (a szülők egyezségéről nem tudva) őt választotta és kérte meg feleségül, meggyőződve tiszta, istenes életéről. A fiatal Wesselényi Kata nem akart férjhez menni, Istennek szentelt magányos, szűz életre vágyott, de szülei tanácsára hallgatva Rhédei felesége lett, bár több kérője is volt (jobb anyagi körülményekkel rendelkezők is, reformátusok és más vallásúak is).

Az eleve egymásnak rendeltség mellett, házasságkötésük másik összekötő pillére azonos felekezetük. Szövegeikből az derül ki, hogy mindkettőjük számára fontos volt, hogy jövődóbeli házastársuk ugyanahhoz a felekezethez tartozzon. Mindez nem meglepő a református egyház korabeli helyzetét tekintve, ismervé a felekezetváltásra kényszerített kortársak vagy a más vallású szülőtől erőszakkal elvett gyermekek történetét, illetve a szerencsétlen kimenetelű vegyes házasságokat. Ezt illusztrálja a kötet címét is adó *egy hittel egy reménnyel* szintagma, amely, akár egy mottó, többször is feltűnik a kötet folyamán. Legelőször Rhédei Zsigmond első, 1748-as imájában jelenik meg, azonban Wesselényi Kata más kézírataiban is megtalálható.

A kéziratos kötet negyedik imája (1751. augusztus 21.) közös használatra készült. Rhédei nevében íródott, de titulussa közös imákról, együtt megélt, egymással megosztott lelki életről, kegyességről tanúskodik:

Kedves Feleségemmel Báro Wesselényi Katámmal lett Szent Házassági őszve kelésem[ne]k idejétől fogva is minden estve és reggel szoktunk volt mi különösön ami ágyas Házunkban ami Istenünket egy hittel egy reménnyel meg keresni, és alázatos szívvel imádni 's magunkat az ő kegyelmes gondviselésében ajánlani, mostanis pedig ugyan azon végre, mellyel mi tsak ketten kedves feleségemmel különösön reggel és estve ami ágyas Házunkban ami Istenünket meg keressük, lélekben és igazságban imádguk, és magunkat kegyelmes gondviselésében ajánllyuk egy hittel egy reménnyel. Készitettem ezen Imádságot én G. Rhédei Sigmond 1751-ben 21dik Augusti Erdő Sz. Györgyi Házamnál.¹⁵

¹⁵ *Uo.*, 106–107.

Az ima szövegében többször megjelenik Wesselényi Kata hangja is: „énnéke-mis alázatos szolgálodnak szívemet meg nyugtattád, hogy én drága nyeresége legyek az én férjemnek.”¹⁶ Ezekben a részekben főként férje imába foglalt kéréseit egészíti ki „Szeressem én az én Társamat mint az önnön magam testemet, tisztességgel és engedelemmel légyek az én Férjemhez”¹⁷

A kronologikusan rendezett szövegek között a szintén közös használatra készült 1. ének követi a negyedik imát, amely a 38. zsoltár dallamára készült és – titulussa szerint – 1751. augusztus 28-án írta Rhédei azzal a céllal, hogy közösen dicsérjék vele az Urat és segítségét kérik. Wesselényi Kata nevére készített akrosztichon a második ének, melyet Rhédei újesztendei ajándékként szánt feleségének 1752. január 1-jén. Az éneket egy 5 strófás vers előzi meg, ahol feleségének szóló jókívánságai olvashatók. Versében együtt jelenik meg énekelve a Wesselényi és a Rhédei címerekben található hattyú és szirén, ez az éneklés, nemcsak az együttlét és harmónia, hanem a verselés, a közös alkotás metaforáiként is értelmezhető.¹⁸

1. Nem vagy tsalárd Siren Wesselényi Katám,
Akinek czímerit szirénekről látám,
Szolni tudsz nyelveken, de jo uton járván
Sőt a' tsalárdságtól erőssen irtozván.
2. Az Istent keresni tartod ditsősségnek,
Velem hü férjeddal élni, kedvességnek.
Mellyek által levél Kárbunkulus Kővem,
Benned meg nyugodott tőkélletes szívem
3. Hattyu illy Sirennek hát ám énekelhet,
Minthogy Istenesenn vélle edgyütt élhet.
Hattyu én czimerem Énekem im készen,
Mellyet hiv Sirenem im kezedben téssen.

¹⁶ *Uo.*, 110.

¹⁷ *Uo.*, 114.

¹⁸ NAGY Zsófia, *Női szerzők a 18–19. század fordulójának magyar irodalmában (1772–1825)*: Doktori dolgozat, Kolozsvár, 2005, 61. A címerállatok, a szirén és a hattyú megjelennek Wesselényi Kata templomi textíliáin is: GESZTELYI Hermina, *Textusok és textílek: Az erényes nő műveltsége a 17–18. században*, Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerületi Gyűjtemények, 2021, 153–158.

4. Hiv Férjed, a' mellyet néked ajánlottam,
Ez ujj esztendőben ajándékul adtam,
Amit belé irtam azt szivből kívánom
Engedgye meg Isten élteden meg látnom.
5. Hogy az Isten téged álgyon 's oltalmazzon
Semmiféle gonosz néked bút ne hozzon,
Számlálly velem edgyütt sok ujj esztendőket,
És hiven szolgállyuk mi jo Istenünket.¹⁹

Több imaszövegben is megörökítették házasságuk megpróbáltatásait. 1753 december 13-án Wesselényi Kata elvetélt, ezért Rhédei december 20-án imát fogalmazott meg legyengült felesége felépüléséért, amely a kötetben 5. imaként kapott helyet:

Názáretbeli Jésus! Kőnyörülly mi rajtunk és az én szegény Házamon, gyógyítsad meg beteg szolgálodat enyhítsd az ő fájdalmaid, és az ő öszve rontott tagjait állítsad helyre, add meg elébbeni épségét, egészségét, erősítsd gyengeségét Iffju szolgálodnak, tartsd meg életét, hogy velem edgyütt szolgálhasson Tégedet hosszas időkig lélekben és igazságban az élőknék földökben a' Te néped között, hogy hálá adó áldozattal emlegesse a' Te szolgál és szolgálod a' Te velünk tett jo téteményidet, és vigadozzunk Uram Te benned, és éllyük ami Szent Házassági életünket ami tisztos vénségünkig tenéked tettző Szent étellel, egymáshoz való tökéletes szeretettel és hűséggel, egymás segittségére. A büntől iszonyodjunk, Te hozzád mi jól tévő Istenünkhöz erős Hittel ragaszkodgyunk, a' Te szerelmedben és az igaz hitben végig meg maradgyunk.²⁰

Ezt követi Wesselényi Kata imája, melyet 1754 szeptemberében írt. Vetélése után hosszasan betegeskedett, ezért bűnbánatot gyakorolva, mértékletességet ígérve kérte imájában Isten segittségét, és kezébe ajánlotta sorsát.

A következő év júniusában keletkezett imájában (a kötetben a 7. ima) Wesselényi Kata ismét összefoglalta élettörténetét: ifjúságát, melyre a tisztaság, ártatlanság volt a jellemző, Istentől eleve elrendelt házasságát („Mert eleve elrendelted vólt az én sorsomat, hogy az 'Te néped között légyen az én Lelki békességem. Mert meg ígértetted vala engemet az én kedves férjem szüléjinek az én szüléjimmal még az én Anyámnak méhében hogy ha én mint Léány Magzat úgy születendem és élek, az ő fijoknak adnak feleségül.”²¹), illetve az azzal járó megpróbáltatásokat.

¹⁹ *Egy hittél egy reménnyel...*, 7. j., 127.

²⁰ *Uo.*, 136–137.

²¹ *Uo.*, 156.

Rosszakarói és meddősege miatt kesergett, és gyermekáldásért könyörgött imájában, megfogadva, hogy születendő gyermekeit Istennek ajánlja, hitben neveli:

halgassad meg azén kérésemet, elégeljed meg én istenem az én félelmet és rettegéseimet, és a magtalanságnak és időtlen szülésnek irtoztató sententziája alól szabadítsad fell azén félelmes gyászos szívemet, mentts meg a' bosszuságoktól mellyeket kellett e' mijatt szenvedni nekem és házamnak a' mi ellenségejinktől, tsufold meg én Istenem az emberek[ne]k a' mi Házunk ellen forralt álnok tanátsokat, és az emberek vélekedéseket, mutassad meg Uram azén erőtlenségemben a' Te nagy erődet, mert tudsz te erőt adni az én gyengeségemnek és iffjúságomnak, hogy az emberek ítéletek ellen is én Anya légyek még. Azért nyissad meg azén méhemet, hogy fogadgyam azén tiszta Házassági életem Isten félő magzattyát, és adj erőt egészséget, hogy rendes idejéig hordozhassam és szülhessem életben épségben az én méhemnek gyümölsét és fell nevelhessem a' Te félelmedben, és igaz esméretedbe[n], ha jól tészel én velem és Istenem, és meg áldándassz engemet ezzel az áldással, és ha méltová téssz engemet aláztos szolgálodat arra, hogy szüllyek én azén férjem Házában tiszta Házassági életemnek ép kézláb életben való magzattyait, és nevelhessek az én kedves férjem Házában az ő örömére. Énis fogadással fogadom siralmas ajakimmal Édes Atyám Te előtted, hogy a' Te félelmedben és igaz esméretedben kívánom nevelni, Te néked ajánlom egészen őket oh én Istenem, hogy ők teljes életekben az Uré legyenek, és arra kívánok teljes szíveimből, tellyes erőmből nékijek jó példát adni, hogy szeressék Isteneket tellyes szívekből tellyes erőből, és minden tehetségekből, és szeressék felebarátjokat mint önnön magokat.²²

Ugyanezen év szeptemberében, a kötet 8. könyörgésében, Rhédei állapotos feleségéért imádkozott. 1756 áprilisában született meg fiúk, Rhédei Ferenc, ebből az időszakból két imája maradt fent az apának. 1756. április 20-án, a szülés alatt készített könyörgést felesége és a születendő magzat életben maradásáért. Ezt követően, április 29-én fia keresztelője alkalmából irt hálaadó imát, ami azonban csak meg van említve ebben a kötetben, mivel *Az Ur kertiben lévő jó fának Isten eleiben bé mutatott kedves gyümölsé*²³ című kéziratot kötetbe került be. A gyermekágyas felesége nevében írta a kötet következő, 11. könyörgését, és imádkoztatta felépüléséig reggel és este. A gyermekágyból való felgyógyulása után Wesselényi Kata is hálaadó imát készített 1756 májusában, melyben ismételtelen elmeséli életét, megpróbáltatásait.

²² *Uo.*, 165–166.

²³ Teleki Bolyai Könyvtár Marosvásárhely Thq-116e. Ms. 254.

A kötet 13. könyörgése közös használatra készült 1756. június 20-án, ezt Rhédei Zsigmond hálaadásként készítette házasságkötésük 5. évfordulója alkalmából. A 14. könyörgést 1756 szeptember 2-án írta Rhédei beteg felesége kérésére, annak felgyógyulásáért, gyermekükért és maga imádkoztatta vele Wesselényi Katát.

Wesselényi Kata 1758 februárjában írt könyörgése az utolsó, ez beteg férje mellett, annak gyógyulásért készült. De az 1758 április 28-án elkezdett, kötetzáró énekéből kiderül, hogy Rhédei rövidesen meghalt.

A kötetben helyet kapó imáik és versek alapján Wesselényi Kata olyan házasságmodellt kíván fiának és olvasóinak továbbadni, melyet a jó erkölcs, tisztaság és szeretet jellemez. Bár számos megpróbáltatás nehezítette mindennapjaikat (az esküvő napján Rhédei megbetegedett és halálhírére keltették; árva fiúként és sokat betegeskedve a rokonai arra számítottak, hogy megszerezhetik örökségét, csak nehezen sikerült jogos tulajdonát visszaperelnie; házasságkötésük után a család erdőszentgyörgyi háza romokban volt, ezt lakhatóvá kellett tenniük; Wesselényi Kata vetélése után az orvosok azt jósolták, hogy nem lehet több gyereke vagy ha mégis teherbe esik, nem lesz képes kihordani), mégis arra tanít, hogy a közös hit, rendszeresen gyakorolt kegyesség és az egész életükre kiható vallásosság által sikerült ezeket legyőzniük. Mindebben a puritánusok és pietisták által is hirdetett közös kegyességyakorlás (zsoltárecéklés, imádkozás, bibliaolvasás), az együtt megélt és rendszeresen gyakorolt lelki élet, az egész életre kiható vallásosság tükröződik.²⁴

Ezenkívül a szövegeikben is többször megjelenő kiválasztottságtudat segítette őket abban, hogy Isten akarataként fogadják el életük eseményeit, megvigasztalódjanak és felemelkedjenek mindennapjaik buktatóiból.²⁵

A közös használatra szánt imák és énekek, a betegségben elmondott vagy egymás helyett megírt ima azt illusztrálják, hogy a házastársak közötti intimitásnak nemcsak fizikai, hanem lelki, kegyességi formája is volt, ami párhuzamba állítható azzal az intimitásmodellel, amely a kora újkorban a familiáris és patrónus között is gyakran fennállt.²⁶

²⁴ SZENT-IVÁNYI, *A pietizmus...*, 9. j., i. m., 15.

²⁵ DIENES Dénes, *A református kegyesség jellemző vonásai a 18. században Magyarországon*, Sárospatak, Sárospataki Református Kollégium Teológiai Akadémia, 2002 (A Sárospataki Református Kollégium Teológiai Akadémiájának kiadványai, 32), 45.

²⁶ TÓTH Zsombor, *Tango, -ere: a secretarius érintése: Mentalitástörténeti megjegyzések a kora újkori familiáris viszony értelmezéséhez* = UÓ, *A történelmem terbe: Antropológiai szempontok a kora újkori magyar írásbeliség textusainak értelmezéséhez*, Kolozsvár, Komp-Press Korunk Baráti Társaság, 2006, 276–330.

Összegzés

Wesselényi Kata és Rhédei Zsigmond imái és énekei arról tanúskodnak, hogy közös életük, házasságuk a hitben kovácsolódott, forrott össze. Szövegeikben szorosán összefügg a tiszta, fertelem nélküli élet és a kegyes, istenes házasság, és a kötetbe kiválasztott könyörgések és énekek által erre kívánta Wesselényi Kata fiát, utódait és jövődöbéli olvasóit tanítani.

Egymás iránti szeretetüknek, elkötelezettségüknek több jele is van írásaikban: Katámnak, Zsigmondomnak nevezték egymást, Rhédei gálickövének titulálta feleségét, Wesselényi Kata férje halála után készített versében *kedves társam, drága lelkem férjem, tiszta házassági életem dicsősége* megszólításokkal illette őt. Szintén a köztük levő összhang és szeretet tükröződik Rhédei újesztendei ajándékként írt énekében, melynek versfőibe befoglalta felesége nevét. Mindezt a szövegekből felsejlő gesztusok, tettek is tükrözik: ilyenek a közös ima és éneklés, az együtt gyakorolt kegyes életmód, az egymásért való imádkozás betegségük ideje alatt, illetve Rhédei beteg felesége nevében készített és betegágyában vele elmondott imái.

Bár szövegeik sok magánéleti eseményt, személyes vallomást tartalmaznak, Wesselényi Kata mégis kész volt a tanítás és a példamutatás érdekében felvállalni a szerzőséget, a nyomtatott nyilvánosság elé lépni velük. Az imáikban és énekeikben olvasható intenzív vallásosság nem a befele fordulásra, kontemplációra készítet, hanem mindketten a segítő, a Krisztus és a *Biblia* tanításait betartó, az Istennek felajánlott kegyes életet, a bűnbánatot és az élet jobbítását sugallják.